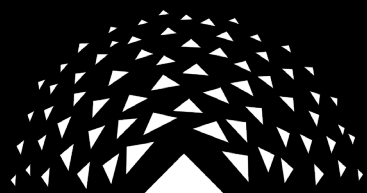

KKI

4:1

Hogyan változott
Kína helyzete a világban
a 2017-es pártkongresszus óta?

KKI 4:1

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2018

Szerkesztő:

Szerkesztő: Goreczky Péter – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Eszterhai Viktor – Pallas Athéné Innovációs és Geopolitikai Alapítvány

Goreczky Péter – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Moldicz Csaba – Budapesti Gazdasági Egyetem

Salát Gergely – Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Szöveggondozás és tördelés:

Lévárt Tamás

Fotó:

Wikipedia Commons

<https://www.maxpixel.net/Economy-Competition-China-Usa-Leadership-Rivalry-2058430>

A sorozatban eddig megjelent kiadványok

2018/19. [Az USA a félidős választások után:](#)

[melyek a legfontosabb tanulságok és következmények?](#)

2018/18. [What to Expect from the 2018/2019 Slovak](#)

[Presidency of the Visegrad Cooperation?](#)

2018/17. [Milyen változások várhatók Brazíliában Jair Bolsonaro](#)

[elnökké választását követően?](#)

2018/16. [Hogyan hathat a brexit az uniós védelempolitikára?](#)

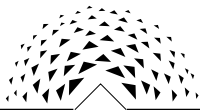
2018/15. [Mi a jelentősége az iráni Ahvázban történt terrortámadásnak?](#)

Régebbi számaink elérhetőek a [KKI honlapján](#).

ESZTERHAI VIKTOR

A Kínai Kommunista Párt (KKP) 19. kongresszusát jelentős nemzetközi figyelem övezte. A gyűlés fejleményei megerősítették a külföldi elemzők és újságírók előzetes várakozásait, miszerint Hszi Csin-ping, Mao Ce-tunghoz hasonlóan, egyszemélyi vezetőként akarja bebetonozni a hatalmát. A kongresszus intézkedései azonban – Hszi személyes ambícióin túl – valójában azt is bizonyítják, hogy a KKP-n belül felismerték, a Teng Hsziao-ping idejében kialakított, 5-6 főből álló, úgynevezett kollektív vezetés nem kedvez a párt előtt tornyosuló akadályok kiküszöbölésének, mert okvetlenül frakciókra szakadáshoz és egyben az érdekérvényesítő képesség csökkenéséhez vezet. A legfontosabb reformok, mint az exportvezérelt gazdaság magas technológiaigényűvé és fogyasztásorientálttá alakítása vagy a korrupcióellenes küzdelem, kiegészülve egy proaktívabb külpolitikával, mind a hatalom erőteljesebb koncentrációját igénylik. Hszi elnöksége a kínai külpolitikában az egész világ számára érzékelhető változásokat hozott. Az ország vezetése, feladva az 1990-es évektől alacsony aktivitású és a nemzetközi szabályok követésével jellemezhető külpolitikáját, mára nyíltan hirdeti, hogy Kínának vezető szerepet kell betöltenie a nemzetközi rendben. Az ország azonban nem csupán egy egyre aktívabb nemzetközi szereplő, de új regionális (FOCAC, 16+1 együttműködés stb.) és szakosított (AIIIB, Silk Road Fund) intézményein keresztül egyidejűleg megkezdte a nemzetközi szabályok és intézményrendszer átalakítását is.

Mindezen törekvés 2013-tól az Egy övezet, egy út Kezdeményezéssel egészült ki, amely egy olyan geopolitikai vízióként azonosítható, amelyben Kína vezető szerepet töltene be Eurázsia és Afrika átalakuló kapcsolatrendszerében, nyíltan megkérdőjelezve az USA korábbi hegemoniáját. Bár ezek a változások Hszi elnökségének időszakához köthetők, tévedés lenne kizárólag személyes ambíciójához kapcsolni őket. Sokkal inkább úgy tűnik, hogy a KKP most látta elérkezettnek az időt a külpolitikai stratégiaváltáshoz. Kína asszertív viselkedésének célja, a nemzeti érdekeinek erőteljesebb képviselésén túl, hogy nyíltan rámutasson az USA csökkenő nemzetközi befolyására. Külpolitikai stratégiaváltását a KKP erős propagandája egészítette ki, amely a kínai állampolgároknak azt üzenté, hogy küszöbön áll az ország történelmi (központi) nemzetközi szerepének a helyreállítása, amely Kína megújulásának, de egyben Hszi *kínai álm* programjának is a feltétele. A változásokkal párhuzamosan a Donald Trump vezette amerikai adminisztráció látványosan elfordult az USA globális szerepét is biztosító multilaterális egyezményektől, ami Pekinget arra ösztönözte, hogy Kína a globalizáció és a nemzetközi közösség felelősségteljes vezetőjének a szerepét öltse magára. Peking önérték-képviselő erőpolitikája és nyíltan hirdetett új globális szerepvállalása azonban ellenérzést váltott ki az Egyesült Államokban és fontosabb szövetségeseiben. A folyamatot külön súlyosbította, hogy a 19. kongresszus eredményeként Hszi hatalmának megerősödése egyfajta ideológiai igazolást adott a Kínával szemben már meglévő félelmeknek. Mindezek miatt a 2018-as év egyik fontos jellemzője a Kínával kapcsolatos illúziók – miszerint integrálható a nemzetközi rendbe – szertefoszlása volt. Az amerikai adminisztráció

a védelmi stratégiájában Oroszország mellett Kínát is stratégiai versenytársként és revizionista hatalomként azonosította. Az USA alelnöke, Mike Pence október 4-én megtartott beszédében nyíltan kijelentette, hogy Kína további erősödésének és befolyása kiterjesztésének megakadályozása az USA nemzeti érdeke. Amerika erőteljesebb katonai fellépése a Dél-kínai-tengeren és a geopolitikai céloktól elválaszthatatlan kereskedelmi háború a nagyhatalmi versengés megnyilvánulása lett, ami a hidegháborús helyzet eszkalációjának a lehetőségét is felvetette. Peking számára különösen bajjóslatú, hogy a változó amerikai percepciótól nem függetlenül, Kína fontosabb relációi is gyorsan megromlottak.

Az Európai Unióban korábban nem tapasztalt kritika érte Pekinget „nem fair” gazdaságpolitikája és geopolitikai törekvései miatt, míg a fejlődő országokban a kínai „adósságcsapda” narratívájának megerősödése vált meghatározóvá. A nyílt nagyhatalmi ellenségeskedés két szempontból kritikus a KKP számára: egyfelől a kínai modernizáció folytatása és az ország további erősödése tekintetében ellentétes Peking érdekeivel, de egyben rávilágít arra is, hogy Kína kapacitásai nem feltétlenül állnak arányban a vezetés ambícióival, illetve az erről közvetített képpel. Mindezek miatt – és részben a külföldi ellenérzéseket is csillapítandó – az elmúlt hónapokban megerősödtek Kínán belül az asszertív külpolitikát bíráló és a korábbi visszafogott időszakot méltató hangok. Ezzel párhuzamosan Peking, a Trump-kormányzat közjót veszélyeztető (pl. kereskedelmi háború) politikáját bírálva, látványosan igyekezett javítani kapcsolatait az Európai Unióval és Japánnal. Mindezek ellenére a világ második legerősebb nagyhatalmaként Kína nem fordíthatja vissza az idő kerekét. Az ország továbbra is aktív, szabályalkotó szereplőként fog a nemzetközi politikában részt venni a globális ügyekben, bár a közeljövőben nemzeti érdekeinek erőteljes érvényesítését valószínűleg valamelyest mérsékeli. A kínai külpolitika kapcsán stratégiaváltásról tehát nem beszélhetünk, legfeljebb finomhangolásról.

GORECZKY PÉTER

Atavalyi, 2017-es pártkongresszussal a világ számára is nyilvánvalóvá vált: Kína elérkezettnek látja az időt, hogy az ország a globális politika főszereplőjévé váljon. Hszi Csin-ping sokat idézett mondata egész pontosan úgy hangzott, hogy a 21. század közepére Kína „világelső lesz a nemzet erejét és nemzetközi befolyását tekintve”. És bár a 21. század közepe még mindig meglehetősen távoli időpont, több olyan esemény is történt az év során, amit érdemes megvizsgálni a fenti ambíciói szempontjából.

Kína nemzetközi pozícióit illetően az elmúlt egy év egyik legtöbbet emlegetett fejleménye az USA-val kialakult kereskedelmi háború. A több körben zajló, vámtarifákkal vívott adok-kapok nem jött jól Kína számára, mivel az azt megelőző állapot tökéletesen megfelelt az ország érdekeinek. Kína talán a legnagyobb haszonélvezője volt az elmúlt időszak nemzetközi kereskedelmi rendszerének, amelyben az áruk kereskedelme sokkal inkább liberalizált, mint a szolgáltatásoké. Ez a Kína számára kedvező

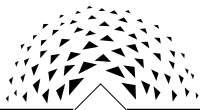
játékszabályrendszer az Egyesült Államok miatt most felborult, ám az ország globális szuperhatalommá válását vélhetően nem fogja megakadályozni, különösen nem hosszú távon.

Ebben a tekintetben sokkal meghatározóbb lesz, hogy Kína mennyiben tud központi szereplőjévé válni a nemzetközi pénzügyi folyamatoknak, amelyek része a kínai valuta mint nemzetközi fizetőeszköz elterjedése. Ezen a téren az ország mérföldkőhöz érkezett idén, március 26-án ugyanis első ízben kötött kínai olajfinomító olyan határidős ügyletet egy vezető nyugati olajkereskedő céggel, amelyben júannal fizet az importált nyersolajért. Bár a dollár meghatározó szerepének csökkenése csak közép- vagy hosszú távon tűnik reálisnak, Kína ezzel újabb lépést tett a nemzetközi befolyásának növeléséért.

Napjainkban a globális szuperhatalmi szerep fontos része a „soft power”, illetve az ország folyamatos és hatékony pozicionálása a kommunikáció szintjén. Ebben a tekintetben a pártkongresszus óta eltelt időszak lehetőségeket hozott Kínának. A gazdaság irányítóival ellentétben a kínai propagandagyártók minden bizonnyal ajándékként élték meg az USA által bevezetett védővámokat, mivel azok tálcán kínálták a lehetőséget, hogy az országot a szabadkereskedelem védelmezőjeként és az amerikai protekcionizmus áldozataként tüntessék fel. Mindez jól illeszkedik abba a folyamatba, ami Trump elnök hivatalba lépése óta zajlik, miszerint Kína igyekszik betölteni azt az űrt, amit az USA megváltozott külpolitikája hoz létre például a klímavédelem vagy a nemzetközi kereskedelem terén. Ilyen jellegű lépés volt a november elején első ízben megrendezett kínai Nemzetközi Import Expo is, ahol az ország vezetői látványosan igyekeztek meggyőzni a világot arról, hogy Kína megnyitja piacát a külföldi áruk és szolgáltatások előtt. A korábbi tapasztalatok alapján az ígéreteket érdemes óvatosan kezelni, tény ugyanakkor, hogy idén Kína érzékelhető mértékben csökkentette a vámokat egyes ágazatokban, illetve megszüntetett több olyan szabályozást, amely a külföldi befektetők működését korlátozta. A különböző informális korlátozások a tapasztalatok szerint ugyanakkor továbbra is működnek számos külföldi cég esetében. Ezzel együtt elképzelhető, hogy a kínai vezetés felismerte, hogy napjaink végletesen összefonódott globális gazdaságában Kína valódi irányító szerepet csak akkor tölthet be, ha a korábbiaknál nyitottabb a kívülről érkező gazdasági hatásokra.

MOLDICZ CSABA

A Kínai Kommunista Párt 19. kongresszusát tavaly októberben tartották, aminek egyik legfontosabb eredménye volt, hogy a kínai elnök, Hszi Csin-ping megerősítette személyi politikai hatalmát. Ez elvben nagyban hozzájárulhat gazdasági reformokat jelentő intézkedések meghozatalához. A megnövekedett politikai manőverezési tér valóban szükséges lehet a jelenlegi helyzetben, hiszen a mélyre ható gazdasági reformok utolsó nagyobb hulláma hozzávetőlegesen tíz évvel ezelőtt futott ki, azaz a kínai gazdasági növekedés fenntartásához, akár

gyorsításához szükség van új reformokra. A kínai vezetés elkötelezettsége e tekintetben világos, hiszen az Egy övezet, egy út Kezdeményezés (Belt and Road Initiative) szintén ösztönzi a gazdasági reformokat, mégis a kezdeményezés inkább a kínai gazdaságpolitika külvilágra fókuszáló eleme, és a belső reformok is szükségesnek tűnnek.

Az elmúlt évben a gazdasági elemzők és szakértők a következő öt, a kínai gazdaságra leselkedő veszélyforrást emelték ki elemzéseikben: a hitelezés növekedéséből származó pénzügyi sérülékenységet, az építőipar lassulását, a FED kamatemelési hullámát, az Észak-Korea körüli politikai vitákat és az úgynevezett amerikai–kínai kereskedelmi háborút. A következő sorok döntően a kereskedelmi háborúra, annak kimenetelére fókuszálnak.

A Trump-adminisztráció 2017 decemberében mutatta be nemzetbiztonsági stratégiáját. Az anyag abban az értelemben újszerű, hogy először jelentek meg egy ilyen típusú dokumentumban politikai és gazdasági veszélyforrások vegyítve, így érthető az is, hogy a kereskedelemhez kapcsolódó kérdéseket miért biztonságpolitikai szempontból világította meg a stratégia.

Az elkészült dokumentum nem hagy kétséget afelől, hogy az USA nem fair kereskedelmi gyakorlatok folytatásával vádolja Kínát. Az amerikai érvelés az amerikai kereskedelmi hiány jelentőségére mutat rá, azt állítva, hogy a jelentős kereskedelmi hiány bizonyítja a kínai manipulációt. Erősen ironikus élt ad ennek az érvnek, hogy éppen a kereskedelmi hiány teszi lehetővé az USA-nak, hogy folytassa a kölcsönös vámemelésre épülő bosszúintézkedések folytatását. Az amerikai elnök ezt így fogalmazta meg Kínáról beszélve: „Bosszút állhatnának, de mégsem tudnak, nincs elegendő muníciójuk a bosszúra. Mi 100 milliárd USD értékű üzletet bonyolítunk le velük, ők 531 milliárdnyit.” Másként megfogalmazva, a kínai pozíció gyengébb, hiszen az amerikai gazdaság kevésbé függ a kínaitól, mint fordítva. Kína gyengeségét tovább fokozza az a 3000 milliárdnyi adósság, amelyet a kínai ingatlanfejlesztők és vállalatok duzzasztottak fel azokban az években, amikor alacsony kamatszint mellett könnyen lehetett hitelt felvenni, ez az adósságállomány növeli a kínai sérülékenységet, ráadásul a gyengülő jüan tovább növeli a problémákat. Így könnyen lehet amellettt érvelni, hogy a gyengülő jüan, a magasabb kamatok és a kereskedelmi háború miatt megnehezedő külkereskedelem veszélyes környezetet kreálnak a kínai gazdaság számára, és ösztönözheti a kínai vezetést a kereskedelmi vitában elfoglalt korábbi álláspontjának revideálására.

A kínai vezetés ugyanakkor, úgy tűnik, már régen tudatában van ennek a veszélynek, így határozott lépéseket tett/tesz a kereskedelem diverzifikációjára. A 23. Kína–Oroszország Rendszeres Miniszteri Találkozón az Övezet és Út Kezdeményezés, valamint az Eurázsiai Gazdasági Unió közötti szinergiák kihasználása és erősítése volt a kulcsszó. Egyidejűleg Kína megpróbál több lelkesedést kicsiholni az európai uniós országokból, különösen Németországból az Egy övezet, egy út Kezdeményezés vonatkozásában.

Nyilvánvaló, hogy Kína előtt még hosszú az út, ha a kereskedelem liberalizálásáról van szó, ugyanakkor a kínai elkötelezettség nehezen kérdőjelezhető meg ebben az összefüggésben, hiszen nemcsak az Egy övezet, egy út Kezdeményezés elindítását

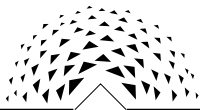
lehet megemlíteni, hanem konkrét intézkedések is segítik az üzletkötést. Az első Kínai Nemzetközi Import Expót (China International Import Expo – CIIE) 2018. november 5. és 10. között tartották Sanghajban, és kb. 57 millió dollár értékű üzletet kötöttek itt. A szabadkereskedelem mellettj elkötelezettséget az is mutatja, hogy a Világbank „Doing Business 2019” kiadványában Kína 49. helye jelentős javulást mutat az elmúlt évekhez képest. (2017-ben pl. Kína csak a 78. helyen volt.) Ezzel a 49. hellyel egyébként Kína Kelet-Ázsia és Óceánia átlagát is meghaladja.

Összegezve elmondható, hogy a jelenlegi helyzet iróniáját leginkább az adja, hogy az USA éppen akkor kezdte el protekcionista lépéseit, amikor Kína mérsékelni akarta a kereskedelmi akadályokat. Ugyanakkor azt is érdemes felidézni, hogy Kínát egyoldalúan megtörni nemigen lehet, a történelmi tapasztalatok pont azt mutatják, hogy a modern kínai nemzeti identitás és szuverenitás éppen a nyugati hatalmak intervenciója nyomán formálódott és erősödött meg. Reményre ad okot azonban az, hogy az elmúlt hetekben mind a kínai, mind az amerikai politikusok békülékenyebb hangot ütöttek meg e kérdésben, és ezért jelentős esélye van annak, hogy a november végi Buenos Aires-i G-20-találkozón sikerül megállapodniuk a kereskedelmet érintő főbb elveken.

SALÁT GERGELY

Teng Hsziao-ping annak idején a „kéességek elrejtése és a megfelelő pillanat kivárása” (*taoguang yanghui*) elvet hirdette meg a kínai külpolitika alapjául, de természetes volt, hogy Kína hatalmának növekedésével az utódok a passzív, háttérbe húzódó politikával előbb-utóbb szakítani fognak. Hszi Csin-ping hatalomra kerülése óta elődeinél jóval határozottabban és aktívabban lépett fel a nemzetközi térben, s amikor a 2017-es 19. pártkongresszuson Kína nevében bejelentkezett a világhatalmi szerepre, az nem valamiféle fordulatot jelentett, hanem csupán a már zajló változások felvállalását.

A kongresszus óta eltelt egy évben egyrészt folytatódtak az addigi folyamatok és programok – például az Egy övezet, egy út Kezdeményezés (BRI) –, másrészt azonban 2018 leginkább a „kellemetlenségek évének” nevezhető Kína számára. A hatás ellenhatást szül, a határozott lépések határozott ellenlépéseket. A 2017 decemberében közzétett nemzetbiztonsági stratégiában a Trump-adminisztráció Kínát revizionista hatalomként definiálta, amely – Oroszországgal együtt – az amerikai értékekkel és érdekekkel ellentétes módon igyekszik átalakítani a világot, s el akarja foglalni az USA helyét az indiai–csendes-óceáni régióban. 2018-ban Trump büntetővámok sorát vetette ki a kínai termékekre, s ugyan a kereskedelmi háború nem fogja bedönteni a kínai gazdaságot, súlyos károkat okoz neki, ráadásul maga a tény, hogy nem sikerült elejét venni, kudarc a Hszi Csin-ping-kormányzat számára. Trump nem különösebben népszerű a világsajtóban, de állításai Kínával kapcsolatban – Peking tisztességtelen versenyelőnyt biztosít a cégeinek, nehezíti a bejutást a kínai piacra, nem tartja tiszteletben a szellemi tulajdont, munkahelyeket vesz el más országoktól stb. – alapelemeivé váltak a Kínával kapcsolatos diskurzusnak.

Más területen is komoly ellenerők jelentek meg Kínával szemben. Az Egy övezet, egy út Kezdeményezéssel a nemzetközi közvélemény – tényekkel nem megalapozott fanyalgáson vagy lelkesedésen kívül – sokáig nem tudott mit kezdeni, de mára már elég tapasztalat felgyűlt az ellentámadáshoz. A legnagyobb kárt Srí Lanka esete okozta: a szigetország 2017 decemberében kifizetetlen adósságai kiváltására kénytelen volt Kínának 99 évre átadni egy stratégiai fontosságú kikötőjét. Ez intő jel – vagy legalábbis intő jelként tálalták – mindenki számára, hogy a BRI által érintett országok adósságspirálba kerülhetnek, ami oda vezethet, hogy Kína hatalmi érdekeit kell kiszolgálniuk saját szuverenitásuk kárára. Mindeközben a BRI-hez fűzött – eleve eltúlzott – remények egyelőre nem váltak valóra, sok projekt elakadt. A csalódottságról szolt a Kína–Kelet-Közép-Európa együttműködés idei szófiai találkozója is: a szokásosnál korábban és előkészítetlenebbül tető alá hozott csúcson konkrétumokról alig esett szó, sok ország eleve alacsonyabb szinten képviseltette magát, s az esemény mind a kínai, mind a kelet-közép-európai sajtóban elsikkadt.

Megjelentek annak a jelei is, hogy Kína túl gyorsan kezdett el globális szerepet játszani, s egy sor olyan régióban kell érvényesítenie érdekeit, ahol még nem igazán ismeri ki magát, és nincs felkészülve a lépései által kiváltott várható reakciókra. A 16+1 együttműködés viszonylagos sikertelenségének egyik fontos oka például az, hogy a kínaiak ugyanolyan ajánlatokkal álltak elő a mi régióinkban, mint Afrikában (infrastruktúra-építés kínai cégekkel kínai hitelből), pedig erre Kelet-Közép-Európában nincs különösebb igény. Az is kérdéses, hogy számoltak-e az egyes régiókban a BRI-t érintő biztonsági problémákkal (e sorok írása közben jelent meg a hír, hogy Karacsiban fegyveresek támadtak a kínai konzulátusra, ami nem az első hasonló eset a BRI részét képező Kína–Pakisztán Gazdasági Folyosó kialakításának kezdete óta, és élesen ellentmond a sikerpropagandának). Ahogy Kína növekvő befolyása egyre inkább fenyeget egyes vállalati és állami érdekeket, a nyugati médiumok, think-tankek és politikusok számottevő része is egyre inkább Kína ellen fordul, s Kína törekvései puha hatalmának kiterjesztésére – a sokszor rosszul megválasztott módszereknek is köszönhetően – nem tudják ellensúlyozni az egyre negatívabb képet.

Mindezek nem a 2018-as év új fejleményei, hanem korábban indult folyamatok folytatódásai, de erre az évre gyűlt össze annyi probléma, kudarc, feszültség és csalódás, hogy a kínaival szemben elkezdhetett uralkodóvá válni egy valóban hatásos ellennarratíva, mely szerint Kína felemelkedése és nemzetközi térnyerése egyáltalán nem csak pozitív változásokat hoz a világban. Mindez nem fogja megállítani a kínai fejlődést és befolyásnövekedést, de egyrészt Pekinget saját céljai és eszközei újragondolására készítheti – ez láthatólag már megkezdődött –, másrészt konfliktusokkal teli éveket vetít előre.